

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-40>

УДК 368.03(477):658.14/.17

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

FINANCIAL SECURITY OF UKRAINIAN INSURANCE COMPANIES IN MODERN REALITIES

Гладчук Ольга Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2362-1224>

Hladchuk Olha

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Стаття присвячена висвітленню сучасного стану фінансової безпеки українських страхових компаній та різновидів загроз, які на нього впливають. Охарактеризовано особливості сучасних умов функціонування українських страхових компаній. Обчислено та проаналізовано динаміку основних показників-індикаторів стану фінансової безпеки страхового сектору України. Охарактеризовано причини незадовільного рівня фінансової безпеки українських страхових компаній. Визначено головні типи внутрішніх і зовнішніх загроз із якими зіткнулися українські страховики у нинішніх реаліях. Викормлено неформальні інститути страхового ринку, які чинять негативний вплив на фінансову безпеку страховиків. Указано можливі напрямки поліпшення рівня фінансової безпеки українськими страховими компаніями у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: страхова компанія, страховий ринок, фінансова безпека страховика, внутрішні і зовнішні загрози фінансовій безпеці страховика, індикатори фінансової безпеки страхового ринку.

The article is aimed at studying the current state of financial security of Ukrainian insurers, assessing the dynamics of indicators of financial security of the Ukrainian insurance sector, identifying the main internal and external threats that negatively affect the financial security of insurance companies, as well as possible ways to minimise or avoid them in order to ensure long-term and sustainable potential development. The relevance of the research topic is caused by the need to highlight the current state of financial security of Ukrainian insurers and to identify the main types of threats that affect it in the current realities. The main methods used in the study are the following: systematic approach (in analysing the current state of development of the Ukrainian insurance sector and its financial security), dialectical method of cognition and grouping (in determining the main types of internal and external threats to the financial security of insurers, as well as ways to overcome them), statistical method (in calculating indicators of the financial security of the insurance market), abstract and logical method (in making theoretical generalisations, drawing conclusions from the study). The paper presents the results of an empirical analysis of the financial security of Ukrainian insurance companies. In the current environment, Ukrainian insurers are facing both unforeseen and familiar threats. The values of financial security indicators of the insurance sector are mostly unsatisfactory or even critical. The main types of threats to the financial security of insurers are political, social, legal, functional, technological and economic. To improve financial security, insurers should constantly analyse existing and predict potential threats to their operations; balance insurance portfolios; optimise tariff, investment and reinsurance policies; use the most effective modern forms, methods and techniques of financial security management, etc. The practical value of the research lies in the identification of the main types of modern threats to Ukrainian insurers, as well as potential ways to overcome them.

Keywords: insurance company, insurance market, financial security of the insurer, internal and external threats to the financial security of the insurer, indicators of financial security of the insurance market.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях українські страхові компанії зіткнулися із масштабними зовнішніми викликами і вну-

трішніми загрозами, які негативно впливають на їх функціонування та подальший розвиток. Війна, соціально-політична та економічна

криза, значні приховані інфляційні процеси, різке зменшення доходів населення України, спад у виробництві та відсутність упевненості у майбутньому негативно вплинули на діяльність усіх вітчизняних господарюючих суб'єктів, у тому числі й страхових компаній. Страхові компанії, за своєю економічною суттю, повинні захищати від різноманітних ризиків населення та бізнес, а також зменшувати негативні впливи від різного роду загроз. Від рівня фінансової стійкості та фінансової безпеки самих страховиків, частково залежить і фінансова безпека їх клієнтів, оскільки лише надійні та безпечні страхові компанії можуть забезпечити інших учасників ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематиці теоретичних і практичних аспектів фінансової безпеки як страхового ринку, так і страхових компаній присвячено чимало досліджень українських і закордонних науковців. Зокрема ґрунтовними у даній сфері є праці Базилевича В. Д., Барановського О. І., Бомби І. І., Єрмошенко А. М., Журавки С. С., Кучерівської С. С., Нікіфорова П. О., Ситник Н. С. та інших. Зокрема, Єрмошенко А. М., Кучерівська С. С., Нікіфоров П. О. одні з перших українських науковців-дослідників, які обґрунтували визначення суті категорії «фінансова безпека страхової компанії» та визначили основні типи загроз [1; 2]. Барановський О. І. та Базилевич В. Д. досліджували фінансову безпеку страховиків переважно в рамках фінансової безпеки страхового ринку [3; 4]. Бомба І. І. зосередила свої дослідження на управлінні безпековою діяльністю страхових компаній в Україні [5]. Журавка С. С. та Ситник Н. С. досліджували фактори впливу на фінансову безпеку страховиків і шляхи її забезпечення [6; 7].

Однак залишаються мало дослідженими особливості стану фінансової безпеки українських страховиків, які виникають у нинішніх умовах новітніх викликів і загроз. Тому обрана тематика залишається актуальною і її потрібно й надалі досліджувати.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні стану фінансової безпеки українських страховиків у нинішніх реаліях, аналізі динаміки індикаторів фінансової безпеки українського страхового ринку, визначенні головних загроз, які негативно впливають на фінансову безпеку страхових компаній, а також можливих шляхів їх мінімізації або ж уникнення задля забезпечення довгострокового і стійкого розвитку у майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час ми спостерігаємо суттєве зменшення кількості працюючих в нашій країні страховиків. На початок 2020 року працювало 225 страхових компаній (в т.ч. 22 страховики зі страхування життя), а вже на кінець першого півріччя 2023 року кількість зареєстрованих страховиків скоротилась більш ніж на 100 компаній і складала 115 (у т.ч. 12 страховиків із страхування життя). За 2021 рік ринок покинуло 53 страховики, за 2022 рік – 17 страховиків і за перше півріччя 2023 року – 13 страхових компаній [8].

На нашу думку, таке значне звуження і «очищення» страхового ринку України викликане в першу чергу зміною регулятора у сфері страхування, а також і його підходів до здійснення нагляду. Звісно, що війна і світова пандемія теж негативно вплинули на функціонування українських страховиків. Таке різке зменшення кількості функціонуючих страховиків має як негативні, так і позитивні наслідки. Український страховий ринок покинули дрібні та неконкурентоздатні страхові компанії із непрозорою структурою власності, невідповідною структурою активів або ж компанії, які мали взаємозв'язки із країною-агресором після початку широкомасштабного вторгнення. Проте за умови таких різких змін у чисельності українських страховиків рівень конкуренції на вітчизняному страховому ринку може суттєво знизитися, як і довіра страхувальників.

В умовах воєнного стану НБУ зосередився переважно на стабілізації роботи банківського сектору, який є основною складовою фінансової системи нашої країни та має вагомий вплив на стан фінансової безпеки держави, а от діяльність страхових компаній залишилася без належної уваги та підтримки.

Українські страхові компанії зіткнулися із значним падінням попиту на свої послуги, внаслідок погіршення загальноекономічної ситуації в країні та зменшення доходів переважної більшості економічних суб'єктів. Стандартні страхові договори не покривають ризиків, пов'язаних з війною і наслідками військової агресії, а клієнти, у яких значно знизилася платоспроможність, доволі часто відмовляються від послуг страховиків на користь більш необхідних товарів і послуг.

Менеджмент крупних українських страхових компаній вважає, що «за весь час з початку російського військового вторгнення НБУ зробив кілька кроків, які безпідставно посилюють тиск на страховиків і ускладнили

їх роботу. Це додаткові вимоги до майнового стану власників страхових компаній, розширення вимог щодо ліцензійних умов, непропорційно високі вимоги до корпоративного управління страховика, що змушує "роздувати" штат співробітників і є непосильним для компаній невеликого та середнього розміру. В результаті отримуємо зниження прибутку та втрату інтересів власників до бізнесу, який приносить дедалі більше ризиків та дедалі менше дивідендів» [9].

Взаємодія учасників страхового ринку в умовах війни теж зазнала значних змін. «Зазвичай збитки внаслідок військових дій не вважаються страховими випадками... У той же час окремі страхові компанії прийняли рішення про виплату збитків, завданих війною цивільним об'єктам. Це можна визначити як дієвий приклад соціальної відповідальності таких страховиків» [10].

Отже у нинішніх реаліях вітчизняні страховики зіткнулися з багатьма внутрішніми та зовнішніми загрозами до яких вони не були готові і які погіршують рівень їх фінансової безпеки. Головні загрози для українських страховиків у сучасних умовах можна розподілити за наступними типами:

– політичні (військові дії і їх наслідки для страховиків та страхувальників, відсутність повноцінної ефективної підтримки страховиків з боку державних органів, пом'якшення регуляторних вимог, якими можуть спекулювати недобросовісні страховики);

– соціальні (різке зниження платоспроможності населення, міграція й еміграція страхувальників, низький рівень довіри до професійних учасників страхового ринку, схильність до шахрайських дій);

– правові (відсутність ефективної державної політики у страховій сфері в умовах воєнного стану, недостатній рівень забезпечення якісного страхового захисту населення і бізнесу, низький рівень транспарентності учасників страхових взаємовідносин, несвоєчасне і неповне виконання зобов'язань страховиками перед страхувальниками; страхове шахрайство та інші порушення страхового законодавства);

– функціонально-технологічні (невеликий асортимент страхових продуктів, відсутність розроблених і діючих програм страхування воєнних ризиків, тимчасова обмеженість можливостей обслуговування частини страхувальників, недостатній рівень технічної інноваційності при управлінні компанією та обслуговуванні страхувальни-

ків, асиметричність інформації та загрози її несанкціонованого витоку, нерозвинутість інституціональної інфраструктури страхового ринку, нестача висококваліфікованих вузько-спеціалізованих фахівців страхової справи, хакерські атаки, кібершахрайство);

– економічні (високий рівень інфляції, відтік капіталу закордон, втрата майна учасниками страхування внаслідок воєнних дій, використання страховиків у схемах «оптимізації оподаткування», використання схем перестраховування задля легалізації незаконно отриманих доходів, неефективні механізми розміщення страхових резервів, скорочення кількості укладених договорів страхування, збільшення кількості страхових випадків, у т.ч. і в медичному страхуванні, невідповідність структур активів і пасивів страховиків).

Діючі методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України включають лише два індикатори для визначення стану фінансової безпеки страхового ринку: рівень проникнення страхування і частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій [11]. Цих показників недостатньо для якісної оцінки стану фінансової безпеки страхового сектору. Попередні методичні рекомендації містили ще такі показники як: показник щільності страхування, частка довгострокового страхування у загальному обсязі зібраних страхових премій, рівень страхових виплат, частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам та інше.

Розглянемо динаміку обраних показників-індикаторів фінансової безпеки страхового сектору України за 2017–2022 роки у наступній таблиці.

Показник проникнення страхування (співвідношення обсягу зібраних страховиками премій до ВВП) знаходиться на критичному рівні (менше 1%) і продовжує зменшуватися. За останні шість років цей індикатор фінансової безпеки зменшився вдвічі, що демонструє падіння ролі страхового сектору в українській економіці. Навіть попри різке скорочення ВВП у 2022 році обсяг зібраних страховиками премій був недостатнім, щоб поліпшити або хоча б зберегти попередній рівень цього показника. Для порівняння у середньому в світі показник проникнення страхування складає 6,6%, а у Великій Британії і Південній Кореї він перевищує 10% [13].

Інший індикатор фінансової безпеки страхового сектору – показник щільності страху-

Таблиця

Індикатори фінансової безпеки страхового сектору України у 2017–2022 рр.

Показники	Рік						Абсолютне відхилення
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2017
Показник проникнення страхування, %	1,46	1,39	1,33	1,08	0,91	0,76	-0,7
Показник щільності страхування, дол. США	38,35	42,82	48,64	39,99	44,26	24,05*	-14,3
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	6,71	7,91	8,91	10,93	11,82	12,13	5,42
Рівень валових страхових виплат, %	24,26	26,06	27,05	32,88	36,13	32,81	8,55
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	7,82	6,07	6,22	8,09	9,86	7,83	0,01

* з урахуванням останніх офіційних даних про чисельність населення України станом на лютий 2022 року

Джерело: розраховано на основі [8; 12]

вання (обсяг страхових премій на 1 особу) мав змінну позитивну динаміку зростання, однак через відсутність офіційних статистичних даних щодо фактичної чисельності населення на кінець 2022 року важко проаналізувати його реальну динаміку за останній рік і оцінити за його допомогою стан фінансової безпеки страховиків на цей час. Його значення за досліджуваний період складало 24–48 дол США, що є нижнім пороговим значенням і свідчить про вкрай недостатній рівень покриття населення країни страховими послугами.

Частка довгострокового страхування у загальному обсязі зібраних страховиками премій поступово зросла майже вдвічі за останні шість років, що свідчить про поліпшення ситуації на ринку накопичувального страхування життя і підвищення рівня довіри до нього з боку страхувальників, а також збільшення можливостей акумулювати страховиками довготривалі інвестиційні ресурси. Однак значення цього показника – 6-12% за досліджуваний період перебуває на нижній границі та є дуже далеким від оптимального діапазону 30–50%.

Рівень валових страхових виплат поступово зростає (фактичне значення показника складає від 24% до 36%, при оптимальному значенні – 30–40%), що свідчить про зменшення прибутковості основної (страхової) діяльності українських страхових компаній та стимулює їх до пошуку інших джерел отримання доходів, зокрема підвищення доходності їх інвестиційної діяльності. Зростання рівня страхових виплат страховиків також

сприяє підвищенню зацікавленості потенційних страхувальників та їх довіри до страхової галузі загалом.

Частка страхових премій, які належать перестраховикам-нерезидентам залишається без суттєвих змін, що демонструє стабільну співпрацю вітчизняних страховиків із закордонними страховиками-партнерами. Надійні перестраховики сприяють стабілізації платоспроможності та поліпшенню рівня фінансової безпеки українських страховиків.

Частка активів десяти найбільших страховиків на страховому ринку України зросла із 42% у 2020 році до 58% у першому півріччі 2023 року [13]. Ця тенденція демонструє укрупнення українського страхового ринку, що пов'язане із зменшенням кількості його дрібних учасників.

Влітку 2023 року Національним банком України спільно з Міністерством фінансів України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було затверджено нову «Стратегію розвитку фінансового сектору України». У якій серед стратегічних цілей визначено «макроекономічна і фінансова стабільність, фінансова система працює на відновлення країни» [14]. У нинішніх умовах саме високий рівень фінансової безпеки страховиків є важливою передумовою їх досягнення.

Головними причинами теперішнього незадовільного рівня фінансової безпеки українських страховиків є: значна залежність від негативних макроекономічних подій і війни, політичних впливів і соціальної нестабіль-

ності; погіршення демографічної структури українського населення; падіння рівня доходів населення і низький попит на страхові продукти; ненадійність і низька прибутковість інвестиційних проєктів страховиків; невисокий рівень страхової культури і взаємодовіри учасників ринку; високий рівень конкуренції на ринку фінансових послуг у т.ч. з банками щодо залучення коштів клієнтів та інше.

З позицій інституціонального підходу на функціонування та сучасний стан фінансової безпеки страховиків, окрім формальних інститутів, вагомий вплив також здійснюють неформальні інститути, зокрема:

базові (культура, звичаї, релігія і традиції; психологія і ментальність учасників страхового ринку; корупція та бюрократія; ділова етика, традиції і технології ведення бізнесу);

специфічні (рівень страхової культури та грамотність учасників страхового ринку, страхове шахрайство та схемне страхування, нерегламентована кооперація та партнерство страхових компаній, неформалізовані умови страхових договорів тощо) [15].

Виміряти та скоригувати вплив неформальних інститутів досить складно, хоча саме вони стають домінуючими в умовах інституційного дисбалансу, зумовленого змінами інституційної структури страхового ринку.

Важливим завданням для українських страховиків у рамках забезпечення допустимого рівня фінансової безпеки є формування збалансованих страхових портфельів, а проблемою українського страхового ринку загалом, є те, що більшість вітчизняних страховиків виплачують страхове відшкодовують за рахунок нових договорів і отриманих страхових премій, при цьому не приділяючи належної уваги формуванню та ефективному розміщенню сформованих страхових резервів [16]. Також, щоб забезпечити достатній рівень фінансової безпеки страховикам необхідно: розробити детальні стратегії діяльності страхових компаній, які повинні відповідати сучасним реаліям; постійно аналізувати наявні і прогнозувати потенційні загрози в діяльності компаній; збалансувати страхові портфелі; оптимізувати тарифні, інвестиційні та перестрахові політики; використовувати найефективніші сучасні форми, методи і способи управління фінансовою безпекою; здійснювати безперервний контроль і управління фінансовою безпекою; дотримуватись відповідного рівня якісної підготовки менеджменту та вузькоспеціалізованих працівників страхових компаній.

«До основних напрямів забезпечення фінансової безпеки страхових компаній можна віднести: активне впровадження та популяризацію кібер-страхування; формування повноцінних підрозділів забезпечення фінансово-економічної безпеки, забезпечення фізичної безпеки працівників страховиків; втілення комплексної програми популяризації страхових продуктів і послуг...впровадження IT-систем управління бізнес-процесами» [7].

Не дивлячись на різноманітні виклики і загрози останніх років діяльність більшості українських страхових компаній була прибутковою, а оскільки саме прибуток є важливим внутрішнім джерелом забезпечення фінансової стійкості та безпеки страховиків, то існують потенційні можливості для їх майбутнього відновлення та сталого розвитку. Тільки надійні і стабільно працюючі страхові компанії здатні фінансово захистити своїх страхувальників і сформувати потужний конкурентоспроможний страховий сектор із високим рівнем довіри та значним інвестиційним потенціалом.

Висновки з проведеного дослідження.

У сучасних умовах українські страхові компанії зіткнулися і частково долають значні загрози, які суттєво погіршують їх фінансовий стан та рівень безпеки. Доволі різко зменшилась кількість функціонуючих страховиків, проте залишаються працювати на ринку стабільні, відкриті і конкурентоздатні компанії.

Значення індикаторів фінансової безпеки страхового сектору переважно є незадовільними або навіть критичними, що зумовлено як незначною часткою і роллю українського страхового ринку в її банківсько зорієнтованій фінансовій системі, так і негативним впливом різного роду зовнішніх і внутрішніх загроз.

Основними типами загроз фінансовій безпеці страховиків є: політичні, соціальні, правові, функціонально-технологічні й економічні. Вагомим чинником також виступає негативний вплив неформальних інститутів страхового ринку, скоригувати який або дуже складно, або ж взагалі неможливо.

Задля підвищення рівня фінансової безпеки страховикам варто постійно аналізувати наявні і прогнозувати потенційні загрози в діяльності компаній; збалансувати страхові портфелі; оптимізувати тарифну, інвестиційну та перестрахову політики; використовувати найефективніші сучасні форми, методи і способи управління фінансовою безпекою та інше.

Більшість українських страховиків попри дуже складну економічну й політичну ситуацію працюють прибутково, а отже, мають змогу підвищити рівень власної фінансової безпеки,

адже лише надійні і стабільно працюючі страховики можуть фінансово забезпечити страховальників, сформувати потужний конкурентоспроможний страховий сектор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 19 с.
2. Нікіфоров П. О., Кучерівська С. С. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії. *Фінанси України*. 2006. № 5. С. 86–94.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ : КНТЕУ. 2004. 759 с.
4. Страхування: підручник / За ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
5. Бомба І. І. Управління безпековою діяльністю страхових компаній в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2020. 20 с.
6. Журавка О. С., Діденко І. В., Колесник А. І. Фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 5. С. 15–20.
7. Ситник Н., Тишковиць М. Фінансово-економічна безпека страхової компанії та її забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1262/1216> (дата звернення: 29.09.2023).
8. Показники діяльності страхових компаній. *Наглядова статистика НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.09.2023).
9. Черняхівський В. Чому НБУ слід змінити принципи регулювання страхового ринку в умовах війни. *DELO.UA*. 31 березня 2023. URL: <https://delo.ua/insurance/comu-nbu-slid-zminiti-principi-regulyuvannya-straxovogo-rinku-v-umovax-viini-413717/> (дата звернення: 22.09.2023).
9. Калугарь А. В., Кучерівська С. С. Особливості взаємодії учасників страхування в період війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2022/1951> (дата звернення: 10.09.2023).
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 21.09.2023).
11. Населення та міграція. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.09.2023).
12. Огляд небанківського фінансового сектору. *Офіційний сайт НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2023-roku> (дата звернення: 20.09.2023).
13. Стратегія розвитку фінансового сектору України (2023). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini> (дата звернення: 25.09.2023).
14. Нікіфоров П. О., Гладчук О. М., Кучерівська С. С. Формальні та неформальні інститути страхового ринку. *Інноваційна економіка*. 2021. № 5–6 [88]. С. 105–110.
15. Гладчук О. М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2931> (дата звернення: 15.09.2023).

REFERENCES:

1. Yermoshenko A. M. (2006) *Mechanism of insurers' financial security guaranteeing* [Mechanism for ensuring financial security of insurance organizations]: Ph.D. Thesis, Economics, establishment & enterprises' management, Kyiv: Kyiv National University of Trade & Economy, 19 p. (in Ukrainian)
2. Nikiforov P. O., Kucherivska S.S. (2006) Sutnist i znachennia finansovoi bezpeky strakhovoi kompanii [Essence and value of financial safety of insurance company]. *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 86–94.
3. Baranovskiy O. I. (2004) *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechenia): monohrafiia* [Financial safety in Ukraine (evaluation methodology and support mechanisms): monograph]. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyj torhovelno-ekonomichnyj universytet, 759 p. (in Ukrainian).
4. Bazylevych. V. D. (ed.) (2008) *Strakhuvannia* [Insurance], Kyiv: Znannia, 1019 p. (in Ukrainian)

5. Bomba I. I. (2020) *Upravlinnia bezpekovoju diialnistiu strakhovykh kompanii v Ukraini* [Management of the safety activity of insurance companies in Ukraine]: Ph.D. Thesis, Economics and management of the enterprises (on kinds of economic activity), Lviv: Lviv University of Business and Law, 20 p. (in Ukrainian)
6. Zhuravka O. S., Didenko I. V., Kolesnyk A. I. (2018) Faktory vplyvu na finansovu bezpeku strakhovykh kompanii [Factors of influence on financial safety of insurance companies], *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 5, pp. 15–20.
7. Sytnyk N. S., Tyshkovets M. M. (2022) Finansovo-ekonomichna bezpeka strakhovoi kompanii ta yii zabezpechennia [Financial-economic security of the insurance company and its provision]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 38, 7 p. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1262/1216> (accessed September 29, 2023)
8. Pokaznyky diialnosti strakhovykh kompanii. Nahliadova statystyka NBU [Performance indicators of insurance companies. Supervisory statistics]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed September 20, 2023).
9. Cherniakhovskiy V. (2023) Chomu NBU slid zminyty pryntsyipy rehuliuвання strakhovoho rynku v umovakh viiny [Why should the NBU change the principles of regulation of the insurance market in wartime conditions]. DELO.UA, 31 March. Available at: <https://delo.ua/insurance/comu-nbu-slid-zminiti-principi-regulyuvannya-straxovogo-rynku-v-umovax-viini-413717/> (accessed September 22, 2023).
10. Kaluhar A. V., Kucherivska S. S. (2022) Osoblyvosti vzaiemodii uchastnykiv strakhuvannya v period viiny [Peculiarities of the interaction of insurance participants during the war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 46. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2022/1951> (accessed September 10, 2023).
11. Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine “On Approval of guidelines for the calculation of economic security of Ukraine” dated October 9, 2013 N 1277 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (accessed September 21, 2023).
12. Naselennia ta mihratsiia. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Population and migration. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (accessed September 21, 2023).
13. Ohliad nebankivskoho finansovoho sektoru. Ofitsiinyi sait NBU [Overview of the non-banking financial sector. The official website of the NBU]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2023-roku> (accessed September 20, 2023).
14. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini> (accessed September 25, 2023).
15. Nikiforov P. O., Hladchuk O. M., Kucherivska S. S. (2021) Formalni ta neformalni instytuty strakhovoho rynku [Formal and informal insurance market institutions]. *Innovatsiina ekonomika*. vol. 5–6 (88), pp. 105–110.
16. Hladchuk O. M. (2014) Finansova bezpeka suchasnoho strakhovoho rynku Ukrainy [Financial security of ukrainian modern insurance market]. *Efektivna ekonomika*. vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2931> (accessed September 15, 2023).